

Rutiner kring häktningsberedskap

Diarienummer 368-2010

Omslagsfoto: Carl Johan Erikson

Tryckt på Danagårds Grafiska, maj 2010

Innehåll

Sammanfattning	4
1 Uppdraget	8
1.1 Allmänt	8
1.2 Några statistiska uppgifter.....	8
1.3 Tidigare utredning	8
2 Gällande rätt	9
2.1 Allmänt om tidsfrister för häktning	9
2.2 Beredskapsförordningen.....	10
2.3 Domstolsverkets föreskrifter om beredskap vid tingsrätterna för prövning av häktningsfrågor m.m.	11
2.4 Närvaro genom videokonferens	13
3 Tingsrätternas handläggningsrutiner	15
3.1 Fördelningen av beredskapsverksamheten mellan tingsrätterna inom ett beredskapsområde.....	15
3.2 Beredskapsindelningen inom den egna tingsrätten	16
3.3 Annan domstol än beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helger	16
3.4 Beredskapsdomarens tillgänglighet	17
3.5 Underhandskontakter mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten	17
3.6 Övriga kontakter mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten	18
3.7 Mottagandet av häktningsframställningar som ska hanteras av beredskapsdomstolen.....	19
3.8 Kontakterna mellan tingsrätten och företrädare för advokat kåren.....	20
3.9 Kontakterna mellan tingsrätten samt polismyndigheten och Kriminalvården	20
3.10 Bruket av protokollförare	21
3.11 Lokalfrågor	22
3.12 Tillgången till övriga personella resurser.....	22
4 Åtgärder som kan minska behovet av att hålla jourhäktningsförhandlingar	24
5 Synpunkter från andra aktörer	27
5.1 Kriminalvården	27
5.2 Advokatsamfundet	28
5.3 Åklagarmyndigheten	29
6 Diskussion om åtgärder som kan minska behovet av jourhäktning.....	30

Bilaga   Frågeformulär

Sammanfattning

Uppdraget

Regeringen har gett Domstolsverket i uppdrag att från tingsrätterna hämta in uppgifter om domstolarnas handläggningsrutiner avseende häktningsframställningar som inkommer vid sådan tidpunkt att häktningsförhandling kan bli aktuell under helgdag, s.k. jourhäktning. I uppdraget har ingått att identifiera sådana åtgärder som, inom ramen för gällande lagstiftning, kan minska behovet av att hålla häktningsförhandlingar under helgdagar. Domstolsverket skulle vid genomförandet av uppdraget samråda med Åklagarmyndigheten. Uppdraget skulle redovisas senast den 15 maj 2010.

Uppgifterna om domstolarnas handläggningsrutiner har hämtats in genom att samtliga 48 tingsrätter har ombetts att besvara en enkät. Av dessa har 44 kommit in med svar. Frågorna i enkäten har gällt dels handläggningsrutiner, dels åtgärder som inom ramen för gällande lagstiftning kan minska behovet av att hålla häktningsförhandlingar under helgdagar.

Tingsrätternas handläggningsrutiner

En majoritet av tingsrätterna har uppgett att man fördelar beredskapen mellan beredskapsområdets tingsrätter utifrån antalet ordinarie domare på respektive domstol. Inom den egna tingsrätten fördelas häktningsberedskapen som regel på domstolens samtliga ordinarie domare. I vissa fall förekommer att assessorer och tingsfiskaler ingår i beredskapen.

Ett fåtal tingsrätter har beskrivit att det inom det egna beredskapsområdet förekommer att annan domstol än beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helger. När så sker är det exempelvis i samband med att en jävsituation uppkommer eller i samband med frågor om hemlig telefonavlyssning.

Tingsrätternas svar beträffande rutiner kring beredskapsdomarens tillgänglighet visar att det brukliga är att domaren är tillgänglig via telefon. I några enstaka fall används i stället telefax. Svaren visar vidare att det är något vanligare att beredskapsdomaren har telefontid under både för- och eftermiddag, än att han eller hon enbart har telefontid under förmiddagen. Somliga domstolar påpekar emellertid att domaren med beredskapsansvar i praktiken ofta är tillgänglig under hela den dag då beredskapen varar genom tillgång till mobiltelefon.

I fråga om rutiner för kontakterna mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten visar svaren att en majoritet av domstolarna har underhandskontakter med Åklagarmyndigheten i samband med häktningsberedskap för att t.ex. informera om att en häktningsframställning kan komma att ges in vid en sådan tidpunkt att förhandling kan bli aktuell vid veckoslut eller helg. Flera tingsrätter har uppgett att dessa underhandskontakter ofta äger rum fredagen före jourhelg i syfte att bland annat stämma av vad som är att vänta under helgen. I några fall visar svaren att dessa underhandskontakter även syftar till att undersöka möjligheten av att helt undvika att hålla helgförhandling. Ett fåtal tingsrätter har påpekat att de underhandskontakter som finns mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten följer ett mer formaliserat förfarande innebärandes att det regelmässigt tas en kontakt vid en eller ett par i förväg bestämda tidpunkter inför samtliga beredskapsperioder. Dessa kontakter kan t.ex. inledas redan på torsdagen före en beredskapsdag.

En klar majoritet av tingsrätterna har svarat att häktningsframställningar som inkommer under tid då beredskap råder lämnas muntligen per telefon. Några enskilda tingsrätter har i stället uppgett att de tar emot sådana framställningar per telefax. Ytterligare några tingsrätter tar emot framställningarna via både telefon och telefax. Beträffande de häktningsframställningar som kommer in dag före beredskapsdag visar svaren att det som regel sker via telefax, i somliga fall dock endast fram till ett visst angivet klockslag.

Av tingsrätternas svar framgår att kontakterna mellan domstolen och de advokater som anlitas under beredskapstid i regel sker via telefon. Det handlar i regel om att antingen förordna en offentlig försvarare för att kunna närvara vid förhör eller att boka tid för förhandling. Många tingsrätter har uppgett att rutinen är att beredskapsdomaren ringer till den advokat som har jour vid behov av försvarare. På somliga tingsrätter tas en kontakt mellan beredskapsdomaren och beredskapsadvokaten redan dagen före beredskapen för att stämma av och komma överens om fortsatt korrespondens under beredskapsdagarna. Vissa tingsrätter har även påpekat att om den misstänkte vill ha en speciell advokat så förordnar tingsrätten i första hand just den advokaten.

När det gäller kontakterna mellan tingsrätten och företrädare för polismyndigheten eller Kriminalvården visar svaren att en vanlig rutin är att tingsrätten har telefonkontakt med t.ex. inre befäl hos polisen eller med häktespersonal för att lösa framför allt inställelse och transportfrågor men även lokalfrågor. Några tingsrätter har svarat att det i stället är åklagaren som ansvarar för att underrätta polisen och Kriminalvården om var och när häktningsförhandlingen ska hållas samt se till att den misstänkte finns på plats.

Ungefär 60 procent av de tingsrätter som har besvarat enkäten har uppgett att de använder sig av protokollförare i häktningsberedskapen. Av de tingsrätter som svarat att de har en protokollförare med i beredskapen framgår att både notarier och domstolssekreterare anlitas, men med en övervikt för notarier. Det förekommer även att beredningsjurister används.

En knapp majoritet av de tingsrätter som svarat håller häktningsförhandlingar som inträffar under veckoslut eller helger i polisens, eller i vissa fall häktets, lokaler. Övriga tingsrätter håller jourhäktningsförhandlingar i sina egna lokaler. Ett par tingsrätter som uppgett att de håller häktningsförhandlingar på veckoslut eller helger i tingsrättens lokaler påpekar att detta sammanhänger med att polisen på orten inte längre önskar ha häktningsförhandlingar i sina lokaler. Några tingsrätter har svarat att häktningsförhandlingarna oftast hålls i tingsrättens lokaler eftersom de normalt hålls genom videokonferens.

Förutom närvaron av domare, protokollförare, åklagare, försvarsadvokat och i vissa fall tolk, har en klar majoritet av tingsrätterna uppgett att de inte använder några övriga personella resurser i samband med att de håller jourhäktningsförhandlingar. Ett knappt tiotal tingsrätter har emellertid svarat att de har en vaktmästare eller ordningsvakt som tjänstgör i samband med häktningsförhandling.

Åtgärder som kan minska behovet av jourhäktningar

Under insamlingen av handläggningsrutinerna gällande jourhäktningar från tingsrätterna har framkommit att domstolarnas uppfattning är att det finns ett tämligen begränsat utrymme för att inom det befintliga regelverket minska behovet av att hålla jourhäktningsförhandlingar. Trots detta framkommer att det på domstolarna finns ett fortgående arbete för att undvika att hålla jourhäktningsförhandling när sådan inte är påkallad av absoluta tidsfrister.

En möjlighet att minska antal häktningsförhandlingar under jourtid är att, i de fall en häktningsframställning görs inför eller under helgdagar, skjuta fram prövningen av frågan till följande vardag under förutsättning att den absoluta tidsgränsen om fyra dygn efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes hålls. Av förarbetena till den nuvarande bestämmelsen i 24 kap. 13 § rättegångsbalken framgår att det kan finnas utrymme för domstolarna att skjuta på en häktningsförhandling till kommande vardag i de fall särskilda faktorer föreligger. Sådana faktorer kan vara att den misstänkte kan företrädas av den advokat han eller hon önskar eller att en mer kvalificerad tolk kan anlitas om förhandlingen hålls vid något senare tillfälle. Det kan även vara befogat om en häktningsförhandling skulle innebära en längre transport av den misstänkte med stora olägenheter för honom eller henne till följd av transporten och sådan olägenhet kan undvikas om förhandlingen kan hållas i närheten följande vardag. I de fall sådan faktor saknas bör emellertid utrymmet för att skjuta på en förhandling föranledd av en framställning som inkommer t.ex. på fredagen eller lördagen till följande måndag vara mycket mer begränsat. Viktigt att betona är att det är den enskilde domaren som i varje enskilt fall har att, inom ramen för gällande lagstiftning, bedöma när en häktningsförhandling bör hållas.

I sammanhanget kan även beröras ett förslag från domstolarna att endast ha häktningsförhandlingar på lördagar alternativt söndagar och låta bemanningen i beredskapsdomstolen under den andra dagen utgöras av endast en protokollförare. Det är i sig tveksamt om detta är förenligt med att ett framskjutande av förhandling endast kan göras om någon särskild omständighet föreligger, se ovan. Domstolsverket konstaterar vidare att det finns ytterligare aspekter som måste beaktas. Framför allt måste beredskapsdomstolen vara bemannad på så vis att det finns möjlighet att exempelvis förordna offentliga försvarare och särskilda företrädare för barn etc. Sådana beslut kan inte fattas av annan än domare.

Åtgärder som flera domstolar förordat är ökad framförhållning och planering som kan leda till att fler förhandlingar kan hållas på fredagarna eller även i annat fall dag före beredskapsdag. Att beakta i detta sammanhang är vikten av att utredningen hinner färdigställas och att den misstänkte får möjlighet att välja en offentlig försvarare som får rimlig tid att förbereda sig inför en förhandling. Samråd kring eventuellt kommande förhandlingar skulle kunna ske redan under torsdag eftermiddag eller i vart fall tidigt fredag förmiddag. Ett sådant samråd skulle i ett första läge omfatta åklagare och domstol men så snart det är möjligt bör även en advokat kontaktas. Eventuellt skulle fasta tider för avstämning kunna användas exempelvis under torsdagseftermiddagen. För att förenkla och snabba upp kommunikationen vid samråd bör övervägas vilka olika kommunikationssätt som står till buds. I flera fall kan användning av e-post underlätta vid planering.

I det fall kommunikationen mellan åklagare, domstol och advokat kan föranleda att fler förhandlingar kan hållas under fredagen i stället för att prövning ska ske under jourhäktning är det viktigt att också tänka på hur den misstänkte ska transporteras till förhandlingen. För att undvika att transportsvårigheter utesluter möjligheten att hålla förhandling dagen före veckoslut eller helgdag är det att föredra om förhandlingen kan hållas på polishuset.

Domstolsverket anser att det finns anledning att tro att även en ökad tillgänglighet till beredskapsdomaren eller annan personal vid beredskapsdomstolen kan bidra till en förbättrad samverkan och planering mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten och att även denna åtgärd kan leda till att andelen jourhäkningsförhandlingar minskar. Också i detta sammanhang bör användningen av e-post framhållas som ett sätt att i flera fall förenkla kommunikationen och öka tillgängligheten.

Slutligen skulle en utökad användning av häkningsförhandlingar via ljud- och bildöverföring kunna medföra minskade kostnader för de inblandade aktörerna. En utökad användning av videokonferens skulle också kunna öka möjligheterna att hålla fler förhandlingar på fredagar eller annan dag före helgdag. Det kan anses olämpligt att mot en misstänkts vilja hålla en första häkningsförhandling med den misstänkte närvarande genom videokonferens. Däremot torde inte någon egentligt hinder föreligga mot att, i de fall den misstänkte godtar det, hålla även den första häkningsförhandlingen genom videokonferens.

1 Uppdraget

1.1 Allmänt

I regleringsbrevet för budgetåret 2010 avseende Sveriges Domstolar har regeringen gett Domstolsverket i uppdrag att från tingsrätterna hämta in uppgifter om domstolarnas handläggningsrutiner avseende häktningsframställningar som inkommer vid sådan tidpunkt att häktningsförhandling kan bli aktuell under helgdag, s.k. jourhäktning. I uppdraget har ingått att identifiera sådana åtgärder som, inom ramen för gällande lagstiftning, kan minska behovet av att hålla häktningsförhandlingar under helgdagar. Domstolsverket skulle vid genomförandet av uppdraget samråda med Åklagarmyndigheten. Uppdraget skulle redovisas senast den 15 maj 2010.

Arbetet med uppdraget har genomförts av hovrättsassessorerna Eva Fernqvist och Lotten Karlén under ledning av chefsjuristen Jörgen Nilsson. Generaldirektören Barbro Thorblad har beslutat om redovisningen av uppdraget.

Uppgifterna om domstolarnas handläggningsrutiner har hämtats in genom att samtliga 48 tingsrätter har ombetts att besvara en enkät, se bilaga. Av dessa har 44 kommit in med svar. Frågorna i enkäten har gällt dels handläggningsrutiner, dels åtgärder som inom ramen för gällande lagstiftning kan minska behovet av att hålla häktningsförhandlingar under helgdagar.

Kriminalvården, Rikspolisstyrelsen och Advokatsamfundet har fått möjlighet att lämna synpunkter kring uppdraget. Samråd med Åklagarmyndigheten har skett löpande under utredningsarbetet.

1.2 Några statistiska uppgifter

Under 2005 höll tingsrätterna 12 727 häktningsförhandlingar. Motsvarande antal 2009 var 13 127. Av dessa förhandlingar hölls ca 14 procent under jourtid, dvs. lördagar, söndagar, helgdagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton. Kostnaden för domares beredskap var 9 535 034 kr år 2007, 9 772 424 kr år 2008 och 10 488 085 kr år 2009. Motsvarande kostnader för övrig personal från domstol var 3 705 585 kr år 2007, 4 019 582 kr år 2008 och 4 265 072 kr år 2009. Den tid som en advokat har beredskap utan att delta i en häktningsförhandling utgår s.k. garantiersättning till advokaten. Kostnaden för sådan beredskap var ca 3 000 000 kr år 2007 samt ca 3 600 000 kr vardera året 2008 och 2009. I de fall en förhandling hålls utgår ersättning enligt taxa som ersätts på sätt som inte specificeras från övrigt arvode till advokaten varför denna kostnad inte kan redovisas.

1.3 Tidigare utredning

Den 16 oktober 2003 gav regeringen Domstolsverket och dåvarande Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att i samverkan hitta former för hur häktningsverksamheten kunde samordnas och inleda ett arbete som syftade till denna samordning. Uppdraget redovisades den 28 juni 2004 i rapporten Samordning av häktningsverksamhet, dnr 1489-2003. I rapporten behandlas kort även frågan om möjlighet att minska antalet jourhäktningar. Som förslag nämns att skyndsamhetskravet i 24 kap. 12 § rättegångsbalken att åklagaren ska göra häktningsframställning utan dröjsmål och i 13 § att domstolen därefter ska hålla häktningsförhandling utan dröjsmål kunde mildras något utan att tidsfristerna i dessa bestämmelser ändrades. Något konkret förslag lämnades emellertid inte.

2 Gällande rätt

2.1 Allmänt om tidsfrister för häktning

Bestämmelserna om tidsfrister i frågor om häktning finns i 24 kap. rättegångsbalken. Enligt 11 och 12 §§ ska åklagaren utan dröjsmål och senast klockan tolv den tredje dagen efter anhållningsbeslutet göra en häktningsframställning till domstolen. Framställningen kan göras muntligen eller skriftligen. Om anhållningsbeslutet har meddelats i den misstänktes frånvaro ska som dag för beslutet anses den dag då beslutet verkställdes.

Av 13 § följer att rätten ska hålla förhandling i häktningsfrågan utan dröjsmål efter det att en häktningsframställning har lämnats. Häktningsförhandlingen får aldrig hållas senare än fyra dygn efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes.

Nämnda bestämmelser är de som i första hand föranleder behovet av att hålla häktningsförhandling under veckoslut eller helger. Emellertid finns liknande tidsfrister även när det gäller häktning av den som inte är närvarande och den som enligt 3 § häktats såsom skäligen misstänkt för brott men graden av misstanke stärkts. Av 17 § tredje och fjärde styckena följer att om rätten beslutat om häktning av någon som inte är närvarande vid rätten ska, så snart beslutet har verkställts eller hindret för hans eller hennes närvaro har upphört, anmälan om detta göras hos rätten. När en sådan anmälan har gjorts, ska rätten utan dröjsmål hålla förhandling i häktningsfrågan. Häktningsförhandlingen får aldrig hållas senare än fyra dygn efter det att häktningsbeslutet har verkställts eller hindret för den misstänktes närvaro vid rätten har upphört. I det fall en person har häktats såsom skäligen misstänkt för ett brott ska åklagaren så snart han eller hon anser att det finns sannolika skäl för att den misstänkte begått brottet, enligt 19 § första stycket anmäla det till rätten. Rätten ska i sådant fall utan dröjsmål hålla ny förhandling i häktningsfrågan. Förhandling måste alltid, oberoende av anmälan, hållas inom en vecka från häktningsbeslutet.

Av lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid följer att om den tid då enligt lag eller särskild författning åtgärd senast ska vidtas infaller på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, får åtgärden vidtas nästa vardag (2 § första stycket). Första stycket gäller dock inte i fråga om bl.a. de frister för häktningsframställning och häktningsförhandling som anges i 24 kap. 12 och 13 §§, 17 § fjärde stycket och 19 § rättegångsbalken.

De uttryckliga tidsgränser som uppställts i nämnda reglering föranleder inga tolkningsproblem. Däremot kan diskuteras vilken tidsgräns som gäller när uttrycket ”utan dröjsmål” används. Begreppet infördes genom en lagändring år 1995 (SFS 1995:1310). Tidigare gällde att förhandling skulle hållas samma dag som häktningsframställningen gjordes eller senast dagen därefter. Endast om det fanns synnerliga skäl fick förhandlingen hållas senare. Häktningsförhandlingen fick dock inte heller då hållas senare än fyra dygn efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes.

Dessförinnan gällde att häktningsförhandling skulle hållas så snart det kunde ske och som regel senast fjärde dagen efter det att häktningsframställningen hade kommit in. Detta kunde med beaktande av de regler som gällde för ingivande av häktningsframställning innebära att det kunde dröja mer än nio dagar mellan frihetsberövandet och häktningsförhandlingen. Reglerna förändrades bland

annat efter att Europakommissionen konstaterat att ett fall där en häktningsförhandling hållits inför domstol först sju dagar efter frihetsberövandet inte stod i överensstämmelse med art. 5 (3) i den Europeiska konventionen (d. 4 nov. 1950) om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Vidare hade kommissionen konstaterat att man i tidigare mål hade godtagit fyra dagar från det faktiska frihetsberövandet (prop. 1986/87:112 s. 24). Även senare avgöranden meddelade av Europadomstolen bekräftar denna tidsgräns som förenlig med kravet i konventionen (Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 2007, s. 118 f.) I angiven artikel i Europakonventionen anges bland annat att var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten såsom skäligen misstänkt för att ha begått ett brott utan dröjsmål ska ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter. Europadomstolen har också konstaterat att det förhållandet att det har funnits ett mellanliggande veckoslut inte har ansetts medföra en förlängning av fristen. Om det är nödvändigt måste arbetet organiseras så att en domstol kan hålla möten även på en lördag eller söndag (Koster mot Nederländerna i avgörande den 28 november 1991).

I samband med lagstiftningsärendet år 1995 när det snävare tidskravet mjukades upp till ”utan dröjsmål” anförde regeringen att ett allmänt skyndsamhetskrav skulle finnas för att Europakonventionens krav på skyndsamt domstolsprövning inte skulle åsidosättas (prop. 1995/96:21 s. 13).

I motiven till nuvarande reglering sägs att en öppen regel ger bättre möjligheter att beakta fler faktorer när tidpunkten för förhandlingen bestäms. Bland annat får enligt motiven domstolarna ett något större utrymme att vänta med förhandlingen till efter en helg om detta innebär att den misstänkte kan biträdas av den advokat han önskar, något som också leder till färre försvararbyten inför huvudförhandlingen. Andra omständigheter kan enligt motiven vara svårigheter att få tag på en fullgod tolk under en helg eller att genomföra en längre transport av den misstänkte. Regeringen anförde dock i motiven att det inte är meningen att fyradygnsfristen genomgående ska utnyttjas, utan att det viktiga är att ett mera flexibelt system skapas. Förändringen ger emellertid enligt regeringen möjlighet dels till en skyndsamt domstolsprövning med ett bra beslutsunderlag, dels till att man genom ett bättre utnyttjande av fyradygnsfristen i större utsträckning än idag ska kunna undvika häktningsförhandlingar på helger. Regeringens förhoppning var att de föreslagna reglerna skulle ge ett mycket betydande utrymme för att reducera antalet häktningsförhandlingar på helger. När det gäller åklagarens skyldighet att göra en häktningsframställning utan dröjsmål anges i motiven att det är klart att åklagaren, om utredningen nått en tillräcklig grad av fullbordan, inte kan dröja med sin framställning bara i syfte att en förhandling på en helgdag ska kunna undvikas (prop. 1995/96:21 s. 10 ff.)

2.2 Beredskapsförordningen

De tidsfrister som uppställs i rättegångsbalken innebär att häktningsförhandling i vissa fall måste hållas under helgdag. I förordningen (1988:31) om tingsrätternas beredskap för prövning av häktningsfrågor m.m., beredskapsförordningen, regleras vilken beredskap tingsrätterna ska ha under söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton och nyårsafton för prövning av frågor som rör bland annat användande av tvångsmedel.

Enligt förordningen ska Domstolsverket dela in tingsrätterna i beredskapsområden efter samråd med Åklagarmyndigheten. Den tingsrätt som Domstolsverket bestämmer ska svara för samordningen av beredskapen inom området, samordningsansvarig tingsrätt. En tingsrätt, som är indelad för beredskap, får dagen före beredskapens början handlägga frågor som behöver prövas före sammanträdet.

Tingsrätterna inom beredskapsområdet fördelar beredskapen mellan sig efter samråd med den eller de åklagarkammare som berörs. Om tingsrätterna inte kan enas om fördelningen avgörs frågan av den hovrätt under vilken den samordningsansvariga tingsrätten hör. Lagmannen på tingsrätten avgör ärenden som gäller fördelning av beredskapen mellan tingsrätter och fördelar beredskapen på rotlar. Beredskap ska företrädesvis fullgöras av ordinarie domare.

En tingsrätt som har beredskap ska, såvitt möjligt, i förväg ge till känna var sammanträde ska hållas och anslå uppslagslistan på lämplig plats i anslutning till den lokal där sammanträde hålls.

Slutligen har Domstolsverket i förordningen bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om beredskapen i övrigt.

2.3 Domstolsverkets föreskrifter om beredskap vid tingsrätterna för prövning av häktningsfrågor m.m.

De föreskrifter som Domstolsverket med stöd av bemyndigandet i beredskapsförordningen meddelat finns i Domstolsverkets föreskrifter om beredskap vid tingsrätterna för prövning av häktningsfrågor m.m. (DVFS 2007:1). I föreskrifterna delas tingsrätterna in i beredskapsområden med en samordningsansvarig tingsrätt för respektive område.

Huvudregeln när det gäller fördelningen av beredskapen bör enligt föreskrifterna vara att en tingsrätt och åklagare som normalt för talan vid tingsrätten har beredskap samtidigt. Fördelningen bör ske för ett år i taget och vara beslutad senast en månad före den dag då den ska börja tillämpas. Inom de beredskapsområden som omfattar flera tingsrätter ska tingsrätterna turas om att ha beredskap.

Lagmannen vid den samordningsansvariga tingsrätten har i uppgift att samordna verksamheten vid tingsrätterna i beredskapsområdet och att ansvara för att samråd sker med Åklagarmyndigheten och polismyndigheten. Varje tingsrätt inom ett beredskapsområde ska besluta om sin egen beredskap, varefter den samordnande lagmannen upprättar en samlad lista över vilka tider de olika tingsrätterna svarar för beredskapen. Kan enighet inte nås mellan tingsrätterna ankommer det på den samordnande lagmannen att se till att frågan kommer under hovrättens prövning enligt beredskapsförordningen.

En domare eller, om särskilda skäl föreligger, två eller flera domare ska ha beredskap inom varje beredskapsområde. I anslutning till att tingsrätterna, efter samråd med berörda myndigheter, sinsemellan bestämmer vilken tingsrätt som ska svara för beredskapen vid en viss tidpunkt, ska varje tingsrätt fördela beredskapen mellan sina domare. Indelningen av domarna på en tingsrätt sker genom att en beredskapslista upprättas kvartalsvis. Målet är enligt föreskrifterna att denna lista ska vara beslutad senast en månad före den dag då den ska börja tillämpas. Om protokollförare ska ingå i beredskapen gäller samma sak för dessa. För det

fall flera domare ingår i beredskapen kan mer än en tingsrätt inom beredskapsområdet samtidigt vara beredskapsdomstol.

Enligt föreskrifterna bör en utgångspunkt vara att samtliga ordinarie domare ingår i beredskapen. Avsteg från denna princip ska dock kunna ske om särskilda skäl föreligger, såsom att en domare är indelad på en avdelning eller en enhet som inte handlägger brottmål. En domstols geografiska belägenhet bör normalt inte föranleda att särskilda skäl ska anses föreligga.

Inom åklagarväsendet svarar Åklagarmyndigheten för indelningen till beredskap. För att få till stånd en nödvändig samordning av tingsrätternas och åklagarnas beredskap ska – i de fall beredskapsområdet omfattar flera tingsrätter – tingsrätterna i samråd med Åklagarmyndigheten ange vilken tingsrätt som ska svara för beredskapen vid en viss tidpunkt (jfr 3 § beredskapsförordningen). Tingsrätternas beredskap bör i möjligaste mån anpassas till åklagarnas. Det är lämpligt att vid planeringen utgå från åklagarnas beredskapslistor och med dessa som grund bestämma vilken tingsrätt som ska svara för beredskapen vid en viss tidpunkt.

Det förhållandet att det finns en beredskapsdomstol tillgänglig bör inte utesluta att en annan domstol hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut och helger. En domare vid den ordinarie domstolen, som frivilligt åtar sig det, kan handlägga en häktningsfråga eller liknande trots att domstolen inte har beredskap. Överenskommelse om att annan tingsrätt än en beredskapsdomstol ska hålla förhandlingen eller sammanträdet bör träffas särskilt för varje enligt fall. Det bör observeras att det i sådana fall inte är fråga om någon regelrätt beredskap från domstolens sida. Beredskap fullgörs endast av den domstol som har utsetts till beredskapsdomstol för den aktuella tiden.

När det gäller beredskapens närmare omfattning och förläggning till tid och plats ska denna bestämmas av tingsrätten i samråd med berörd åklagarkammare och polismyndighet. Även om beredskapen innefattar en skyldighet att vara tillgänglig under hela den tid som anges i 1 § beredskapsförordningen torde det i de allra flesta fall vara tillräckligt att den tjänstgörande domaren är anträffbar per telefon (t.ex. i bostaden) mellan vissa klockslag för att ta emot meddelanden. Telefontidens omfattning kan variera mellan beredskapsområdena beroende på olika arbetsbelastning. Även tidpunkt för förhandlingar och sammanträden liksom den plats där tingsrätten avser att hålla eventuella förhandlingar och sammanträden bör bestämmas efter samråd (jfr 5 § beredskapsförordningen).

Tillgången till försvarare för medverkan vid förhandlingar m.m. måste enligt föreskrifterna säkerställas (jfr prop. 1986/87:112 s. 66). Det kan därför vara lämpligt att den samordningsansvarige lagmannen – eventuellt efter medverkan av företrädare för advokat kåren – låter upprätta en lista över de advokater som förklarar sig villiga att åta sig uppdrag under beredskapen. Advokaternas beredskap bör i möjligaste mån samordnas så att den svarar mot tingsrättens beredskap.

2.4 Närvaro genom videokonferens

I samband med reformen som trädde i kraft den 1 november 2008 genom vilken rättegången i allmän domstol moderniserades permanentades också den tidigare försöksverksamheten med möjlighet till deltagande vid ett sammanträde genom videokonferens (prop. 2004/05:131). Möjligheten regleras numera i 5 kap. 10 § rättegångsbalken. Huvudregeln är att parter och andra som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls. Om det finns skäl för det, får rätten enligt andra stycket i bestämmelsen besluta att en part eller annan som avses i första stycket i stället ska delta genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring.

Vid bedömningen av om det finns skäl för ett sådant deltagande ska rätten enligt andra stycket särskilt beakta de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen, och om någon ska delta i sammanträdet känner påtaglig rädsla för att vara närvarande i rättssalen. I tredje stycket i 10 § anges att ett deltagande enligt andra stycket inte får ske, om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter. Den som deltar i ett sammanträde genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska enligt bestämmelsens sista stycke anses ha inställt sig inför rätten.

I motiven till bestämmelsen i 5 kap. 10 § rättegångsbalken anger regeringen att Europakonventionen inte utgör något hinder mot att besluta om ett deltagande genom videokonferens. Vidare gör regeringen bedömningen att det finns goda skäl för att låta t.ex. en anhållen delta i en häktningsförhandling genom videokonferens om exempelvis sådan teknik kunde bidra till att det blev möjligt att få till stånd en snabbare handläggning (a. prop. s. 89 f.).

Regeringen konstaterar dock att huvudregeln alltså bör vara att den som ska delta i ett sammanträde även fortsättningsvis ska infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls. Som skäl för detta anförs att det som prövas i våra domstolar i allmänhet är mycket viktigt för de inblandade. Även om videokonferens innebär ett i flera avseenden bättre kommunikationssätt än telefon, kan videotekniken inte i alla situationer till fullo förmedla intryck och upplevelser på samma sätt som den personliga närvaron kan göra såväl mellan rätten och parterna som mellan parterna sinsemellan. Enligt regeringen kan vidare inställelse i rättssalen i sig också ha en psykologisk betydelse för såväl parter som vittnen och andra förhörspersoner (a. prop. s. 90).

Möjligheten till närvaro genom videokonferens enligt rättegångsbalken är inte begränsad till en viss form av sammanträde. I motiven anger emellertid regeringen att det som främst bör vara avgörande vid bedömningen av om ett användande av videokonferens är olämpligt i det enskilda fallet är möjligheten att genomföra sammanträdet utan att kvaliteten på rättsprocessen blir lidande eller att rättsäkerheten på annat sätt äventyras. Vad som är av särskild vikt för rättsens bedömning i det enskilda fallet varierar beroende på vem som ska inställa sig och varför. Vid prövningen måste hänsyn tas till målets karaktär, vilken typ av sammanträde det är fråga om, vilken roll personen har och vad som ska avhandlas vid sammanträdet. Som exempel nämner regeringen rättsens möjlighet att värdera bevisning, vikten av att unga tilltalade är närvarande i rättssalen vid prövningen av åtal mot dem och behovet av personlig närvaro i syfte att få till stånd förlikningsdiskussioner (a. prop. s. 95).

Det är vidare enligt regeringen naturligt att rätten vid bedömningen av om ett deltagande ska ske genom videokonferens tar stor hänsyn till parternas uppfattning i frågan. Parterna bör emellertid inte ha ett avgörande inflytande i fråga om formen för inställelsen, utan det bör vara rätten som har det yttersta ansvaret. Detta bör gälla även för partens egen inställelse. Även om det som regel endast undantagsvis bör komma ifråga att kalla en part att, mot dennes vilja, delta genom videokonferens, bör det finnas utrymme för rätten att besluta om ett sådant deltagande t.ex. om betydelsen av att parten infinner sig i rättssalen inte bedöms uppväga de kostnader eller olägenheter en sådan inställelse skulle medföra. Som exempel på ett sådant fall nämner regeringen omhåkningsförhandlingar. Transporter av frihetsberövade kräver stora personella och ekonomiska resurser och det kan även av säkerhetsskäl finnas anledning att minimera antalet sådana transporter, t.ex. när det finns risk för fritagning (a. prop. s. 95).

3 Tingrätternas handläggningsrutiner

I avsnittet redovisas tingsrätternas handläggningsrutiner avseende häktningsframställningar som kommer in vid sådan tidpunkt att det kan bli aktuellt med jourhäktning (se bilaga, fråga 1-13).

3.1 Fördelningen av beredskapsverksamheten mellan tingsrätterna inom ett beredskapsområde

Tingsrätternas svar visar att de domstolar som ingår i beredskapsområden som består av fler än en tingsrätt oftast har valt att fördela ut beredskapen mellan sig utspjutt under året. Ett exempel på ett beredskapsområde som gjort så är området som utgörs av de tre tingsrätterna i Norrbottens län; Haparanda tingsrätt, Luleå tingsrätt och Gällivare tingsrätt. Av svaren från dessa tingsrätter framgår att Luleå tingsrätt, som är samordningsansvarig tingsrätt, fördelar ut årets helger på domstolarna, vilka i sin tur ansvarar för att utse den personal som ska tjänstgöra respektive helg. Uppdraget att ansvara för beredskapen fördelas mellan de ordinarie domarna på aktuella tingsrätter, vilket innebär att varje domare årligen kommer att ha beredskap fyra till fem veckoslut utspjutt under året.

Det finns emellertid beredskapsområden där tingsrätterna har valt att fördela beredskapen mellan sig på andra sätt. Ett sådant exempel är det beredskapsområde som utgörs av Södertälje tingsrätt, Nacka tingsrätt och Södertörns tingsrätt. De berörda tingsrätternas svar visar att beredskapen inom detta område är fördelad under året med totalt 5 veckors beredskap för Södertälje tingsrätt, 7 veckor för Nacka tingsrätt och 26 veckor för Södertörns tingsrätt. Av svaret från Södertörn framgår att tingsrätterna i beredskapsområdet har valt att ha hela sin beredskap under en sammanhållen period, exempelvis har Södertörns tingsrätt beredskap varje helg 26 veckor i följd.

När det gäller principerna för hur mycket av den totala beredskapen som ska läggas på respektive tingsrätt i ett visst beredskapsområde framgår följande av tingsrätternas svar. Den närmare fördelningen av beredskapsverksamheten mellan tingsrätterna inom ett visst beredskapsområde sker i regel med utgångspunkt i det antal ordinarie domare som finns på respektive tingsrätt. Dock kan även andra fördelningsprinciper tillämpas. Exempelvis kan fördelning av beredskapsverksamheten styras av det antal åklagare som finns på de olika åklagarkamrarna kopplade till tingsrätterna. Av svaret från Ångermanlands tingsrätt framgår t.ex. att beredskapen fördelas mellan beredskapsområdets tre tingsrätter utifrån antalet åklagare inom de två åklagarkamrarna.

Beredskapsområden som endast består av en tingsrätt innebär av förklarliga skäl att denna tingsrätt ensam kommer att få sköta beredskapen. Exempelvis Örebro tingsrätt, som är den enda tingsrätten i Örebro län och även ensam tingsrätt i sitt beredskapsområde, har följaktligen svarat att tingsrätten har häktningsberedskap alla veckoslut och helger under året. Samma sak gäller även för t.ex. Västmanlands tingsrätt.

Stockholms tingsrätt, som även den utgör ett eget beredskapsområde, har likaledes häktningsberedskap varje beredskapsdag. Av en promemoria som har bifogats svaret från Stockholms tingsrätt framgår att tingsrättens avdelningar veckovis i turordning svarar för häktningsverksamheten vid tingsrätten. Beträffande fördelningen mellan den ordinarie domstolen och beredskapsdomstolen

framgår av samma promemoria att det bör efterstävas att häktningsförhandlingar i görligaste mån handläggs av häktningsavdelningen.

3.2 Beredskapsindelningen inom den egna tingsrätten

Av svaren på frågan hur den närmare fördelningen av beredskapen sker inom den egna tingsrätten framgår att i en majoritet av fallen fördelas beredskapsverksamheten mellan tingsrättens samtliga ordinarie domare. Den vanligaste principen tycks vara att domarna delas in för beredskap en vecka i taget. Av somliga svar framgår att schemalaggningen av beredskapen sker i nära samråd med de involverade domarna och att det finns möjligheter att framställa önskemål om tidpunkten för den egna beredskapens förläggning i tiden. I vissa fall kan förekomma att en ordinarie domare befrias från att ingå i beredskapen, exempelvis till följd av att han eller hon är bosatt på långt avstånd från tingsrätten.

Ett representativt svar på hur fördelningen av beredskapen närmare går till inom den egna tingsrätten är det svar som kommit in från Växjö tingsrätt. Tingsrätten, som har beredskap tillsammans med tingsrätterna i Jönköping och Eksjö, har 22 veckoslut/helger med beredskap per år. Administratören vid Jönköpings tingsrätt (samordningsansvarig tingsrätt) fördelar årets veckoslut och helger proportionellt mellan de tre tingsrätterna. Storhelger fördelas på motsvarande sätt så att en jämn fördelning uppnås. Inom Växjö tingsrätt fördelas sedan veckoslut och helger mellan rättens ordinarie domare och fördelningen sker inför kommande verksamhetsår med särskilt hänsynstagande till semesterperiod.

Ett fåtal tingsrätter har svarat att även assessorer kan ingå i beredskapen. Av ett svar framgår likaledes att tingsfiskaler kan ingå i beredskapen, under förutsättning att fiskalen har tjänstgjort vid tingsrätten under minst ett år.

3.3 Annan domstol än beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helger

Det förhållandet att det finns en beredskapsdomstol tillgänglig utesluter inte att en annan domstol hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helger (se vidare avsnitt 2.3). På frågan om det sålunda förekommer att en annan domstol än den utsedda beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helg, har emellertid en överväldigande majoritet av tingsrätterna svarat att detta inte förekommer.

En tingsrätt har dock svarat att det skulle kunna bli aktuellt att en annan domstol än den utsedda beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helg i fall där en jävsfråga uppkommer. Ett par tingsrätter har även svarat att det förekommer att annan domstol än beredskapsdomstolen hanterar frågor om hemlig telefonavlyssning. Ytterligare en tingsrätt har svarat att det endast i undantagsfall förekommer att annan domstol än beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helger. I sådant fall görs det med hänsyn till målets beskaffenhet och på begäran av åklagare. Samma tingsrätt uppger vidare att sådan hantering dock förekommit vid ett enda tillfälle under de senaste åren. Likaledes har en tingsrätt svarat att det förekommer att annan tingsrätt än beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helger och det kan i sådant fall vara fråga om ett stort mål där åtal redan är väckt eller för att undvika transporter av många anhållna i samma mål.

Även följande svar visar att det undantagsvis kan bli aktuellt att annan domstol än beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helger. ”Häktningsfrågor hanteras normalt av beredskapsdomstolen. Det har dock inträffat att annan domstol tagit förhandling under helgen och det har inträffat när alla berörda personer befunnit sig i den staden. Detta är dock i undantagsfall och har inte inträffat sedan videokonferens infördes. Däremot hanterar varje enskild domstol de hemliga ärendena som uppstår under helgen och det är svårt att se hur det kan lösas på något annat sätt eftersom ärendena är omgärdade av hård sekretess och inlåsta på varje enskild tingsrätt.”

3.4 Beredskapsdomarens tillgänglighet

Samtliga tingsrätter som i sina svar närmare preciserat på vilket sätt tjänstgörande beredskapsdomare finns tillgänglig under beredskapen har svarat att beredskapsdomaren finns tillgänglig via telefon. I vissa fall framkommer att beredskapsdomaren även är tillgänglig via telefax.

Av domstolarna som närmare angett under vilka tider som beredskapsansvarig domare finns tillgänglig finns det både de som svarat att domaren är tillgänglig endast under en viss tid på förmiddagen och de som svarat att domaren är tillgänglig både en eller ett par timmar under förmiddagen och i samma omfattning under eftermiddagen.

Svaren visar att det är en större andel tingsrätter som har telefontid både under för- och eftermiddag än de som endast har telefontid under förmiddagen. Ett inte ovanligt svar är att beredskapsdomaren är tillgänglig under den dag som beredskapen gäller dels mellan kl. 09.00 och 11.00, dels mellan kl. 13.00 och 15.00. Somliga domstolar påpekar dock att domaren med beredskapsansvar i praktiken ofta är tillgänglig under hela den dagen då beredskapen varar, då oftast på mobiltelefon. En tingsrätt har svarat att de numera finns tillgängliga per telefon mellan kl. 08.00 och 18.00 under de dagar som tingsrätten har beredskap.

Av den promemoria som Stockholms tingsrätt har bifogat sitt svar framgår att den domare som tjänstgör under beredskapen ska vara anträffbar per telefon mellan kl. 10.00 och 12.00. Inför varje beredskapshelg ska domaren för protokollföraren uppge det telefonnummer som han eller hon kommer att finnas tillgänglig på. Förhandlingarna börjar sedan i regel kl. 13.00.

3.5 Underhandskontakter mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten

En av frågorna i enkäten rör förekomsten av underhandskontakter mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten för att t.ex. informera om att en häktningsframställning kan komma att ges in vid en sådan tidpunkt att förhandling kan bli aktuellt under veckoslut eller helg. En tydlig majoritet av de tingsrätter som har besvarat denna fråga har angett att det förekommer sådana underhandskontakter i större eller mindre omfattning. Endast ett fåtal tingsrätter har svarat att det inte alls förekommer några underhandskontakter mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten.

Flera tingsrätter har uppgett att det brukar förekomma en underhandskontakt mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten fredagen före jourhelg, detta i syfte att stämma av vad som är att vänta under helgen. Exempelvis kan det handla om att samråda om när i tiden häktningsförhandlingarna under helgen ska

förläggas. Några tingsrätter har även angett att ett ändamål med dessa underhandskontakter är att försöka undvika att alls behöva hålla häktningsförhandlingar på helger. I stället kan dessa kontakter leda till att tingsrätterna håller fler häktningsförhandlingar under fredagen. En tingsrätt har svarat att avstämning regelmässigt sker med den egna åklagarkammaren inför beredskapshelg och de häktningsförhandlingar som kan ges in vid lunchtid före ledig dag hanteras med förhandling samma eftermiddag. Tingsrätten ifråga uppger dock att det vid något tillfälle har inträffat att antalet förhandlingar blivit så stort att överlämnande har fått ske till beredskapen. Vid en annan tingsrätt tas kontakt dagen före jourberedskap mellan både domare, åklagare och jouradvokat. Ytterligare en tingsrätt har svarat att det förekommer underhandskontakter exempelvis om häktningsframställningar kommer att ges in i ett större eko-brottmål. En annan tingsrätt har svarat att underhandskontakter förekommer i t.ex. de fall en häktningsförhandling faxas in under fredag eftermiddag, eller då åklagaren vill ha möjlighet att nå domaren även utanför den reglerade tid då beredskapsdomaren ska finnas tillgänglig för att exempelvis ombesörja att det förordnas en offentlig försvarare.

Några tingsrätter har påpekat att de underhandskontakter som finns mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten följer ett mer formaliserat förfarande, innebärande att det regelmässigt tas en kontakt vid en viss tidpunkt inför alla beredskapsperioder. Exempelvis har en tingsrätt uppgett att åklagarkammaren varje torsdag eftermiddag postar information om vilka anhållna som finns och som kan bli aktuella för häktningsförhandling under fredagen, detta för att inte i onödan belasta juren med förhandlingar som lika gärna kan hållas under fredagen. Samma tingsrätt tar under fredag eftermiddag underhandskontakt med åklagarkammaren för att höra om det kan bli aktuellt med några häktningsframställningar under helgen.

3.6 Övriga kontakter mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten

Utöver frågan om vilka underhandskontakter som förekommer mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten inför en beredskapsperiod, har tingsrätterna ombetts att redovisa vilka övriga rutiner de har för kontakterna med Åklagarmyndigheten inför och under en beredskapsperiod. Av svaren framgår att dessa kontakter i huvudsak gäller frågor om ingivande av häktningsframställningar, försvararförordnanden samt bokning av tidpunkt och lokal för förhandling.

De tingsrätter som svarat särskilt på denna fråga har angett bl.a. följande. Några tingsrätter brukar stämma av med åklagarkammaren under fredag eftermiddag för att höra om det finns några anhållna. Flera tingsrätter har svarat att jourhavande åklagare, alternativt beredskapsåklagaren, i stället alltid ringer upp och berättar om man har några häktningsframställningar eller framställningar om försvararförordnanden som kan bli aktuella under beredskapsperioden. En tingsrätt har svarat att den har en överenskommelse om att åklagaren ska kontakta tingsrätten under jourtid för att lämna en rapport, även om det inte görs någon häktningsframställning. Om häktningsförhandling blir aktuell tas i regel telefonkontakt med den åklagare som är förhandlingsåklagare. – Flera tingsrätter har svarat att rutinen är att jouråklagaren ringer till tjänstgörande domare för häktningsframställningar, varefter domaren eller annan personal på domstolen kontaktar lokal beredskapsåklagare för bokning av förhandling m.m. – En tingsrätt har svarat att Åklagarmyndigheten upprättar en lista inför varje beredskapshelg över vilka åklagare, domare och advokater som är involverade och

vilka funktioner som åklagaren har. – Ytterligare en tingsrätt har uppgett följande. ”Jourlistan från den åklagarkammare som har jouden översänds i veckan före veckoslutet/beredskapshelgen till domstolen med aktuella åklagare och domare angivna tillsammans med telefonnummer för berörda. Jouråklagaren ringer upp angiven domare varje beredskapsdag mellan kl. 08.00 och 09.00 för avrapportering. Beredskapsdomaren ringer därefter vidare till beredskapsåklagare och advokat samt egen notarie för information och eventuella beslut om förhandlingar.” – En annan tingsrätt har svarat att den åklagare som har jouden ringer till domaren och lämnar en muntlig häktningframställning. Om häktningförhandling bör hållas under helgen ringer domaren till notarien som i sin tur kontaktar polisen för transportbeställning, förhandlingsåklagaren, den advokat som har beredskapen samt eventuell tolk. – Ännu en annan tingsrätt har svarat att en jouråklagare ringer på lördag respektive söndag och lämnar häktningframställningen. Även i de fall det inte är aktuellt med någon framställning ringer de flesta åklagare till beredskapsdomaren. Om en häktningframställning görs tar domaren kontakt med den åklagare som har häktningberedskap. Det är också den åklagaren som bokas in till förhandlingen. Domaren undersöker vilken tid som passar och bestämmer sedan i samråd med offentlig försvarare tid för häktningförhandling.

3.7 Mottagandet av häktningframställningar som ska hanteras av beredskapsdomstolen

En överväldigande majoritet av tingsrätterna har svarat att häktningframställningar som inkommer under tid då beredskap råder lämnas muntligen per telefon. Några enstaka tingsrätter har svarat att de i stället tar emot dessa framställningar per telefax. Somliga tingsrätter slutligen, tar emot framställningarna både via telefon och via telefax.

En tingsrätt har svarat att framställningarna tas emot per telefon i den utsträckning som behövs för att ge beredskapsdomaren tillräcklig information och för att kunna rekvidrera den anhållne och eventuell tolk. Åklagaren ombeds därefter att faxa in häktningframställningen till tingsrätten så att den finns där när domare och notarie anländer till domstolen.

Flera tingsrätter har uppgett att om häktningframställningen görs redan sista arbetsdagen före beredskapen så sker det som regel via telefax, i vissa fall fram till ett visst angivet klockslag. Häktningframställningar på lördagar och söndagar tas däremot normalt emot muntligen per telefon. En tingsrätt har svarat att häktningframställningar kommer till den ordinarie domstolen fram till kl. 14.00 dagen före beredskapen. Om den ordinarie domstolen inte kan hålla förhandlingen faxar domstolen häktningframställningarna till beredskapsdomstolen. Efter kl. 14.00 ger åklagaren in häktningframställningar direkt till beredskapsdomstolen.

Av den promemoria om beredskap för prövning av häktningsfrågor m.m. som bifogats Stockholms tingsrätts svar framgår att tingsrätten har träffat en överenskommelse med åklagarna om att faxen i beredskapsdomstolens lokaler sätts på redan under fredageftermiddagen. Detta innebär att åklagarna kan faxa in de häktningframställningar som ska tas om hand under lördagen och söndagen när som helst på dygnet fram till söndag kl. 15.00 då faxen stängs av. Åklagarna är vidare informerade om att det som kommer in via faxen tas om hand på lördagar från kl. 10.00 och på söndagar från kl. 10.00 samt att faxen stängs av söndagar kl. 15.00.

3.8 Kontakterna mellan tingsrätten och företrädare för advokatkåren

Av tingsrätternas svar framgår att kontakterna mellan domstolen och advokater som kan anlitas under beredskapstid i de flesta fall sker per telefon. Det kan röra sig om dels att boka tid för förhandling, dels att förordna en offentlig försvarare för att kunna närvara vid förhör. Många tingsrätter har svarat att rutinen är att beredskapsdomaren ringer till den advokat som har jour vid behov av försvarare. Vilken advokat som har jour framgår i regel av en i förväg upprättad lista. Vissa tingsrätter har även påpekat att om den misstänkte vill ha en speciell advokat så förordnar tingsrätten i första hand just den advokaten. Somliga tingsrätter har svarat att advokaten i stället brukar ringa under förmiddagen för att höra efter om det blir någon förhandling.

Det tycks vara tämligen vanligt förekommande att tingsrätten har kontakt med den advokat som har juren även i de fall det inte blir några förhandlingar under jourtid för att informera beredskapsadvokaten om detta. Många tingsrätter har påpekat att kontakten med advokaten i regel tas efter det att domstolen har haft en inledande kontakt med åklagaren. På somliga tingsrätter tas en kontakt mellan beredskapsdomaren och beredskapsadvokaten redan dagen före beredskapen för att stämma av och för att komma överens om de vidare kontakterna under beredskapsdagarna.

En tingsrätt har svarat att inför varje beredskapshelg faxar tingsrätten över en skrivelse till advokaten med aktuella uppgifter om namn och telefonnummer på beredskapsdomaren och notarien. Efter kl. 10.00 på lördagen och söndagen tas sedan en telefonkontakt med advokaten, varvid denne får besked om det blir någon förhandling den dagen.

Av svaret från en annan tingsrätt framgår att man inom det aktuella beredskapsområdet upprättar en beredskapslista för året där både åklagare, domare, advokat och i förekommande fall protokollförare för samtliga beredskapsdagar framgår.

När det gäller Stockholmsområdet följer av svaren från tingsrätterna i området att det för varje beredskapsdag finns ett antal advokater tillgängliga. Denna advokatjour samordnas för hela länet av Stockholms tingsrätt. Sekreteraren eller notarien på beredskapskansliet tar kontakt med advokaterna och bokar in dem för förhandlingarna.

3.9 Kontakterna mellan tingsrätten samt polismyndigheten och Kriminalvården

När det gäller kontakterna mellan tingsrätten samt företrädare för polismyndigheten och Kriminalvården har ett antal tingsrätter svarat att tingsrätten har telefonkontakt med t.ex. inre befäl hos polisen eller med häktespersonal för att lösa framför allt inställelse och transportfrågor, men även lokalfrågor. När det gäller just rekvisering av frihetsberövade så visar svaren att dessa kontakter i mycket stor omfattning sker per telefon.

Ett illustrativt svar på hur kontakterna med polismyndigheten eller Kriminalvården sköts är följande. ”Om det blir aktuellt med häktningsförhandling ringes jourhavande domare till vakthavande (LKC) och talar om när förhandling kommer att ske. Vakthavande upprättar en uppslagslista som anslås. Sedan

ringer vakthavande polisman till transportcentralen om den anhållne inte sitter på polishuset för transport dit.”

Några tingsrätter, runt ett tiotal, har svarat att det i stället är åklagaren som ansvarar för att underrätta polisen och Kriminalvården om var och när häktningförhandlingen ska hållas samt se till att den misstänkte finns på plats. En tingsrätt har gett följande beskrivning av rutinerna kring kontakten med polismyndigheten och Kriminalvården. ”Åklagaren ser till att lokalen i Polishuset blir tillgänglig och att Securitas kontaktas. Polishusets reception är obemannad under helger vilket inneburit att vi har avtal med Securitas. Tingsrätten, Polisen och Åklagarkammaren delar kostnaden för säkerheten (Securitas). Polisen tar kontakt med häktet.”

Av tingsrätternas svar framgår även att det förekommer att häktningförhandlingar under beredskapstid i vissa fall hålls med hjälp av videokonferens, något som företrädesvis verkar förekomma i landets norra delar.

3.10 Bruket av protokollförare

Av samtliga 44 tingsrätter som har besvarat Domstolsverkets enkät har omkring 60 procent svarat att de använder sig av protokollförare i häktningsberedskapen.

Några av de tingsrätter som uppgett att de inte brukar ha med en protokollförare har dock svarat att de undantagsvis har en protokollförare med om det t.ex. rör sig om ett större mål eller om det är fler förhandlingar utsatta än normalt.

En tingsrätt har svarat att man hittills har haft protokollförare med i beredskapen, men att man framöver bara kommer att ha det i de situationer då domaren uttryckligen önskar så. En annan tingsrätt har svarat att man, huvudsakligen av säkerhetsskäl, alltid har ”en medhjälpare” med. Tingsrätten har uppgett att notarier, domstolssekreterare och expeditionsvakter anlitas som medhjälpare. Medhjälparna har också beredskap enligt en beredskapslista. Domaren ringer till medhjälparen och meddelar om det blir förhandling.

Av de tingsrätter som svarat att de har en protokollförare med i häktningsberedskapen framgår att det både är notarier och domstolssekreterare som anlitas. Det förekommer även att beredningsjurister anlitas. Svaren visar emellertid att det är klart vanligast att det är notarier som tjänstgör som protokollförare under häktningsberedskapen.

I vissa fall har protokollföraren samma beredskapstider som beredskapsdomaren och protokollförarna är på samma sätt indelade efter en beredskapslista. I andra fall kontaktas protokollföraren endast i de situationer det blir aktuellt med förhandling. Exempelvis har en tingsrätt svarat att notarierna på tingsrätten fördelar protokollförarskapet mellan sig och alltid finns på plats om det blir förhandling, dock kontaktas notarien endast i de fall det blir förhandling.

Det finns tingsrätter där protokollföraren, efter en kontakt från beredskapsdomaren, håller i kontakterna med både polisen för transportbeställning m.m. samt kontakterna med beredskapsåklagaren, beredskapsadvokaten och eventuell tolk.

Av den promemoria för prövning av häktningsfrågor m.m. som Stockholms tingsrätt har bifogat sitt svar framgår att en domstolssekreterare eller notarie tjänstgör varje beredskapsdag. Tjänstgöringen börjar kl. 10.00 varje dag under beredskapshelgen.

3.11 Lokalfrågor

Av tingsrätternas svar framgår att en knapp majoritet av tingsrätterna håller häktningsförhandlingar som inträffar under veckoslut eller helger i polisens lokaler. Av 44 svarande tingsrätter har 21 stycken svarat att så är fallet. I flera fall har tingsrätterna svarat att det finns särskilt iordningställda lokaler i de aktuella polishusen där förhandlingarna kan hållas. Några tingsrätter har svarat att de regelmässigt håller förhandlingar av detta slag i häktets lokaler.

Antalet tingsrätter som svarat att de i regel håller jourhäktningsförhandlingar i sina egna lokaler är 18 stycken. Ett par tingsrätter som svarat att de håller häktningsförhandlingar på veckoslut eller helger i tingsrättens lokaler uppger att detta sammanhänger med att polisen på orten inte längre önskar ha häktningsförhandlingar i sina lokaler.

En tingsrätt har svarat att lokalfrågan styrs av var i länet den frihetsberövade befinner sig. Om den anhållne finns på annan ort än den där tingsrätten ifråga är belägen ordnar domaren en videokonferens. Om den anhållne däremot finns på orten hålls förhandlingen i tingsrättens lokaler. Ytterligare en tingsrätt i samma beredskapsområde har svarat att häktningsförhandlingarna oftast hålls i tingsrättens lokaler, eftersom de normalt hålls via videokonferens. – Även en annan tingsrätt i ett annat beredskapsområde har svarat att man tidigare höll häktningsförhandlingarna i polishuset, men att man på senare tid övergått till att hålla dem i tingsrättens lokaler. Detta sammanhänger enligt domstolen med att de häktade ibland finns med på video från häktet, vilket är beläget på en annan ort, och då är det av praktiska skäl lättare att hålla till på tingshuset.

3.12 Tillgången till övriga personella resurser

Förutom närvaron av domare, eventuell protokollförare, åklagare, försvarsadvokat och i vissa fall tolk, har en klar majoritet av tingsrätterna uppgett att de inte använder några övriga personella resurser i samband med att de håller jourhäktningsförhandlingar.

Ett knappt tiotal tingsrätter har emellertid svarat att de har en vaktmästare eller ordningsvakt som tjänstgör i samband med häktningsförhandling. De tingsrätter som svarat på detta vis håller regelmässigt sina förhandlingar i tingsrättens egna lokaler. En tingsrätt har svarat att ”de har någon som bemannar receptionen”, vilket kan vara en vaktmästare, domstolssekreterare eller notarie. En tingsrätt – som även uppgett att de använder sig av videokonferens i samband med häktningsförhandlingar – har svarat att den har domstolens teknikansvarige tillgänglig om det uppkommer problem med videokonferensanläggningen.

En tingsrätt har redovisat att den visserligen håller sina förhandlingar i polishuset, men då polisens reception är obemannad under helger har domstolen ett avtal med Securitas som har ordningsvakter närvarande. Tingsrätten har vidare uppgett att den tillsammans med polisen och åklagarkammaren delar på kostnaderna.

En tingsrätt som svarat att den håller jourhäktningsförhandlingar i tingsrättens lokaler har lämnat följande svar. ”I regel inga andra personella resurser används. Vid något tillfälle har det dock förekommit att vaktmästaren på tingsrätten funnits tillgänglig. Ur säkerhetssynpunkt är det synnerligen otillfredsställande att tingsrättens lokaler är öppna under sådan förhandlingstid. Vad som helst kan således inträffa utan att någon har uppsikt över vad som pågår i väntsalen

utanför tingssalen.” Ytterligare en tingsrätt har angett att man visserligen inte har någon kringpersonal närvarande, men att det från domarhåll har framförts önskemål om att en vaktmästare ska vara i tjänst under helger med hänsyn till säkerheten då åskådare eventuellt kan störa förhandlingen.

Av Stockholms tingsrätts svar framgår att en ordningsvakt tjänstgör i beredskapsdomstolens lokaler från kl. 12.15 varje beredskapsdag så länge förhandlingarna pågår. Stockholms tingsrätt påbörjar sina beredskapsförhandlingar kl. 13.00. Tingsrätten har även en lista på domare, domstolssekreterare och notarier som är villiga att med kort varsel rycka in och arbeta vid beredskapsdomstolen om t.ex. arbetsbelastningen är mycket hög.

4 Åtgärder som kan minska behovet av att hålla jourhäktningsförhandlingar

I avsnittet redovisas en sammanställning av tingsrätternas svar på den del av enkäten som syftar till att identifiera sådana åtgärder som – inom ramen för gällande lagstiftning – kan minska behovet av att hålla häktningsförhandlingar under helgdagar (se bilaga, fråga 14).

Några tingsrätter har svarat att de över huvud taget inte kan identifiera några åtgärder som, inom det befintliga regelverket, skulle kunna minska behovet av att hålla jourhäktningsförhandlingar.

Ett inte oväsentligt antal tingsrätter har emellertid lyft fram att den åtgärd som de kan identifiera för att minska behovet av jourhäktningsförhandlingar är att verka för att antalet förhandlingar under fredag eftermiddag – eller även annars dag före jour – ökar. Enligt ett flertal tingsrätter förutsätter detta dock att tingsrätternas samverkan med Åklagarmyndigheten ökar i form av bättre planering och information mellan myndigheterna. Flera tingsrätter framhåller även att det krävs bättre framförhållning av åklagare och polis för att fler förhandlingar ska kunna hållas under framför allt fredagar. Vissa tingsrätter har också påpekat att det krävs att ”ambitionsnivån” höjs hos både tingsrätterna och Åklagarmyndigheten. En tingsrätt har uttryckt saken så att målet bör vara att ”åklagarna försöker komma in med häktningsframställningen under fredagen samt att tingsrätten då ställer upp och tar förhandlingen”. En annan tingsrätt har svarat att ”det enda vi kan se är att åklagare och polis, i ännu högre grad prioriterar att i de fall där det är möjligt, försöker få in häktningsframställningen till tingsrätten före helgen, så häktningsförhandling i stället kan hållas på fredagen”. Det har även påpekats av vissa tingsrätter att samverkan mellan åklagarkamrarna är väsentlig, bl.a. i det avseendet att det är viktigt att den lokala åklagaren samråder och planerar med beredskapsåklagaren i frågan om ingivande av häktningsframställningar.

En tingsrätt har svarat att det kan finnas en tendens hos den domstol som inte har helgjouren att ”skjuta över” häktningsframställningar som kommer in under fredag eftermiddag till jourdomstolen. En ökad flexibilitet hos alla berörda att ta häktningsförhandlingar även något sent under fredageftermiddagen skulle enligt denna tingsrätt kunna minska behovet av helgförhandlingar.

En annan tingsrätt har föreslagit att det skulle vara möjligt att endast ha beredskap under en av dagarna under ett veckoslut, förutsatt att fler förhandlingar hålls under fredagen.

I samband med frågan om fler häktningsförhandlingar bör hållas under fredagen har några tingsrätter framhållit att det ofta är svårt att få tag på försvarare till förhandlingar sent fredag eftermiddag. En tingsrätt har angett att en metod för att minska behovet av att hålla häktningsförhandlingar under veckoslut eller helger, samtidigt som man kommer runt problematiken med försvararfrågan, skulle vara att träffa en överenskommelse med åklagaren att han eller hon senast kl. 16.00 på torsdagen anmäler att häktningsframställning kommer att göras senast fredag förmiddag. På så sätt menar tingsrätten att det skulle finnas bättre förutsättningar att förordna försvarare. Tingsrätten har i anslutning härtill påpekat att om häktningsframställningar görs fredag eftermiddag kan det i stället, särskilt sommartid, vara svårt att få tag på en försvarare vilket gör att jouren får hantera framställningen.

Vissa tingsrätter har svarat att de lokalt har kommit överens om att alla häktningframställningar som inkommer före ett visst klockslag, t.ex. före kl. 15.00, ska hanteras av den ordinarie domstolen och att de som kommer in därefter lämnas över till beredskapsdomstolen. Exempelvis framkommer följande av svaret från Stockholms tingsrätt. När en häktningframställning kommer in till tingsrätten före kl. 14.00 dag före beredskapsdag sätter häktningsavdelningen ut förhandlingen på eftermiddagen samma dag. Om framställningen kommer mellan kl. 14.00 och 15.00 övervägs från fall till fall om förhandlingen kan hållas samma dag. Om häktningframställningen däremot kommer in efter kl. 15.00 sätts förhandlingen ut till nästa dag. Det framgår vidare av svaret från Stockholms tingsrätt att häktningsförhandling i mål där häktningframställningen gjorts till beredskapsdomstolen under sista beredskapsdagen kan hållas samma dag som framställningen kommit in eller nästa dag av häktningsavdelningen. Valet av dag anges vara beroende av vilka praktiska möjligheter det finns att hålla förhandling samma dag.

Somliga tingsrätter har framhållit att det torde finnas ett utrymme för att minska behovet av att hålla jourhäktningar genom ”ett bättre utnyttjande av fristerna”. På så vis, påpekar man, skulle ett ökat antal häktningsförhandlingar kunna hållas första vardagen efter ett veckoslut eller helg. Exempelvis anges att ibland hålls förhandlingar på söndagen, trots att fristerna medger att de kan hållas under måndagen. Ett exempel på ett svar med denna innebörd är följande.

Skälet till att tingsrätten håller häktningsförhandlingar under helgen är ofta att tiden för förhandling går ut under helgen eller tidigt på måndag morgon. Om fyradygnsfristen löper ut senare brukar tingsrätten försöka undvika en helgförhandling i vart fall om det är fråga om långa transporter av den misstänkte. Ett sätt att undvika helgförhandling skulle kunna vara att åklagarna lämnar in häktningframställningen tidigare under fredagen så att den ordinarie tingsrätten har en möjlighet att hålla förhandlingen under eftermiddagen.

Om en häktningframställning kommer in under fredag eftermiddag överlämnas ofta framställningen till beredskapsdomstolen som då många gånger kommer fram till att helgförhandling bör hållas även om fyradygnsfristen inte löper ut förrän på måndag eftermiddag eller ännu senare. När beredskapsdomstolen får häktningframställningen så tidigt är det svårt att underlåta att hålla förhandling p.g.a. rekvisitet "utan dröjsmål". Om detta rekvisit däremot inte anses utgöra ett hinder skulle man istället kunna göra så att häktningframställningen ligger kvar på den tingsrätt som mottagit den och som direkt planerar och kallar till häktningsförhandling att äga rum under måndagen istället.

Några tingsrätter anger att de redan i dag utnyttjar de frister som finns i rättegångsbalken och därför i begränsad utsträckning håller häktningsförhandlingar under vanliga veckoslut. Så länge den s.k. 96-timmarsgränsen (24 kap. 13 § andra stycket rättegångsbalken) hålls väljer man att skjuta upp förhandlingen till följd av häktningframställningar som kommer in på fredag eller lördag till måndagen.

Flera tingsrätter har dock anmärkt att de åtgärder som möjligen skulle kunna vidtas för att minska tingsrätternas behov av att hålla jourhäktningsförhandlingar måste vara förenliga med bestämmelserna i rättegångsbalken. Mot bakgrund av kravet att häktningsförhandling ska hållas ”utan dröjsmål” efter att häktningsförhandling inkommit har några tingsrätter noterat att häktningsförhandling i vart fall inte ska äga rum på måndagen om framställningen kommit in redan på lördagen. En tingsrätt har t.ex. påpekat att den inte ser någon anledning att minska antalet häktningsförhandlingar under veckoslut och helger,

utan det som styr behovet av förhandlingar givetvis är nödvändigheten av att följa regelverket. En annan tingsrätt har svarat att när en häktning framställning kommer in ska tingsrätten hålla förhandling i häktningsfrågan så snart som möjligt och ingen ska sitta frihetsberövad längre än nödvändigt. Samma tingsrätt har därför konstaterat därför att det är otänkbart att exempelvis av kostnadsskäl avvakta med förhandling när en sådan enkelt kan ordnas under helgen.

Slutligen har några tingsrätter framhållit betydelsen av att kunna hålla häktningsförhandlingar med videokonferens, något som leder till att mindre resurser tas i anspråk jämfört med om den anhållne ska transporteras till förhandlingslokalen. Det har även påpekats att en tingsrätt härigenom kan tilldelas flera domkretsar under en helg. I dessa fall skulle både åklagare och den anhållne kunna närvara via ljud- och bildöverföring och transporter därför undvikas.

5 Synpunkter från andra aktörer

5.1 Kriminalvården

Kriminalvården har betonat att det är angeläget att överväga möjligheten av att på olika sätt minska antalet jourhäktningar. Av yttrandet följer att under de senaste tre åren, dvs. 2007-2009, har Kriminalvårdens häkten ställt in klienter till ca 21 000 häktningsförhandlingar och av dessa har närmare 4 900, eller ca 23 procent, varit jourhäktningar.

Kriminalvården har påpekat att häktningsförhandlingarna överlag innebär att det är svårt att ha en långsiktig grundplanering för personalbemanningen inom myndigheten. Ett stort problem för Kriminalvården är den korta framförhållningen till inställelse till häktningsförhandling överlag. Det påpekas att i många fall sker beställningen samma dag. Detta, framhåller Kriminalvården, ställer av naturliga skäl till stora problem för myndigheten och får negativa konsekvenser för den övriga verksamheten vid häkten, bl.a. gemensamhetsaktiviteter. I yttrandet betonas att särskilt jourhäktningsförhandlingar under helger är påfresande för häktesverksamheten eftersom personalbemanningen, av effektivitetsskäl, då är betydligt lägre.

Därutöver har Kriminalvården framhållit bl.a. följande. Av rättegångsbalken framgår att när en häktningsframställning gjorts ska rätten utan dröjsmål hålla förhandling i häktesfrågan. Förhandlingen får dock aldrig hållas senare än fyra dygn efter att den misstänkte greps. Tidsgränserna i rättegångsbalken måste naturligtvis vara styrande för när häktningsförhandlingar måste genomföras, men det finns ändå ett visst utrymme för domstolarna att välja när förhandlingarna ska hållas. Kriminalvården upplever att domstolarna sällan gör några särskilda ansträngningar för att jämna ut belastningen under veckans dagar eller för att undvika förhandlingar under helgerna. Enligt Kriminalvårdens bedömning borde en del av de jourhäktningar som genomförs mycket väl ha kunnat äga rum under ordinarie arbetstid, i regel fredagen innan eller i vissa fall efter helgen. Som exempel på när förhandlingen ofta skulle kunna anstå till måndagen har Kriminalvården region Syd nämnt Tullkriminalens ärenden rörande smuggling.

Kriminalvården har även påpekat att det är viktigt att ersättningssystemet inte utformas på ett sätt som gör att det är fördelaktigt att i onödigt hög grad förlägga häktningsförhandlingar till helger.

Även användningen av videoförhandlingar lyfts fram i Kriminalvårdens yttrande. Myndigheten betonar domstolarnas möjlighet att, inte minst vid omhäktningförhandlingar, i större utsträckning använda sig av videoförhandling i stället för att begära att klienten ska inställa sig personligen. Detta har, påpekar Kriminalvården, stora fördelar både med hänsyn till säkerhet och till kostnader. Kriminalvården understryker även vikten av att domstolarna gör en självständig bedömning av om förhandlingen kan genomföras med video och inte låter den häktade/tilltalade bestämma.

I sitt yttrande understryker Kriminalvården avslutningsvis vikten av att undersöka i vilken omfattning det är möjligt att anordna förhandlingslokaler vid häktet eller polisen. En sådan ordning menar man skulle i många fall vara både enklare, säkrare och mer kostnadseffektiv. Det förutsätts dock, påpekar Kriminalvården, att frågan om allmänhetens tillträde kan lösas.

5.2 Advokatsamfundet

Av det yttrande som inkommit från Advokatsamfundet framgår att samfundet inför avgivandet av yttrandet har tillskrivit de advokater som uppger att de sysslar med brottmål för att inhämta deras synpunkter.

Advokatsamfundet noterar inledningsvis att merparten av de advokater som har inkommit med synpunkter på Domstolsverkets uppdrag beträffande s.k. jourhäktning har uppgett att handläggningsrutinerna vid jourhäktning fungerar förhållandevis väl.

De advokater som tillfrågats med anledning av Advokatsamfundets yttrande har vidare påpekat att det även för framtiden är nödvändigt att hålla häktningsförhandlingar under helgerna. Om detta inte skulle ske, anmärker man, är risken att en alltför hög arbetsbelastning uppkommer för häktningsförhandlingar under fredagar och måndagar. Av yttrandet framgår dock att det viktigaste skälet till att jourhäktningarna inte kan inskränkas i alltför stor utsträckning är risken för att en anhållen tvingas vänta på att få häktningsfrågan prövad fler dagar än nödvändigt. En förändrad verksamhet kring jourhäktningar får inte heller innebära inskränkningar i det fria advokatvalet.

I yttrandet lyfter Advokatsamfundet fram att rutinerna vid jourhäktningar kan förbättras. Av yttrandet framgår att de tillfrågade advokaterna har påtalat att de har svårigheter att i god tid få information kring vilka förhandlingar som planeras under jourhäktningen. Flera advokater har också anmärkt på problemet med att tiden från förordnandet till häktningsförhandlingen är alltför kort. Informationen kommer många gånger sent i förhållande till de öppettider som häktena har. Det framhålls att tidsbrist uppkommer om advokaten vill träffa klienten före häktningsförhandlingen. Av yttrandet följer även att advokaten ofta får del av häktningspromemorian från åklagaren först i anslutning till häktningsförhandlingen och därför får mycket begränsad tid att gå igenom denna med klienten. Om klienten är i behov av tolk kan situationen kompliceras ytterligare. Advokatsamfundet noterar även att det finns advokater som anser att kvalitén på häktningspromemoriorna är sämre på helgerna.

Advokatsamfundet hänvisar likaledes till förarbetsuttalandena om att häktningsförhandlingar med videokonferens i första hand ska förbehållas omhäktningsförhandlingar. Enligt Advokatsamfundets uppfattning är det därför inte något alternativ att genomföra jourhäktningar genom videokonferens.

Sammanfattningsvis anser Advokatsamfundet att det givetvis inte är något egenvärde i sig att hålla jourhäktningsförhandlingar. Samfundet framhåller dock att dessa är nödvändiga för att inte överträda lagenliga tidsfrister och för att den anhållne inte ska vara frihetsberövad längre tid än nödvändigt. Om det med beaktande av dessa principer finns möjlighet att minska antalet jourhäktningsförhandlingar har Advokatsamfundet ingen invändning mot detta. Ytterligare förutsättningar är dock enligt Advokatsamfundet att grundläggande rättssäkerhetsaspekter iakttas, jämte principen om det fria advokatvalet.

5.3 Åklagarmyndigheten

Åklagarmyndigheten har framhållit att det är otillfredsställande att olika tider gäller för beredskapsdomarnas tillgänglighet i landet. Myndigheten menar att det är angeläget att domare – eller annan befattningshavare vid domstolen – finns tillgänglig i så stor utsträckning som möjligt och i vart fall mellan kl. 9.00 och 11.00 samt mellan kl. 15.00 och 17.00.

Vidare har Åklagarmyndigheten påpekat att i strävan att minska antalet jourhäktningsförhandlingar är det inte lämpligt att gå så långt att man ”drar” på förhandlingarna så att förhandling måste hållas tidigt på måndagen, i vart fall inte före lunch om inte åklagare på kammaren ifråga är vidtalad och beredd på detta. Detta gäller särskilt, påpekar Åklagarmyndigheten, när den jouråklagaren som hanterat ärendet under helgen tjänstgör på en annan kammare.

Åklagarmyndigheten har instämt i vad Advokatsamfundet anført om nödvändigheten av att även fortsättningsvis hålla jourhäktningsförhandlingar och om möjligheten till förbättrade rutiner. Däremot har myndigheten ifrågasatt om kvalitén på häktningspromemorior skulle vara sämre på helgerna.

Slutligen har Åklagarmyndigheten anført att det krävs lagändringar för att tingsrätterna på avgörande sätt ska ändra sina rutiner för att minska antalet häktningsförhandlingar på helgerna.

6 Diskussion om åtgärder som kan minska behovet av jourhäktning

Svaren från tingsrätterna visar att det enligt tingsrätterna uppfattning finns ett tämligen begränsat utrymme för att inom det befintliga regelverket minska behovet av att hålla jourhäktningsförhandlingar. Trots detta framkommer att det på domstolarna finns ett fortgående arbete för att undvika att hålla jourhäktningsförhandling när sådan inte är påkallad av absoluta tidsfrister.

Inledningsvis kan framhållas att resonemanget nedan i allt väsentligt endast gäller när den misstänkte första gången ställs inför häktningsdomaren. Vid s.k. omhäktningar föreligger mycket sällan behov av att använda jourtid. Några domstolar har på förfrågan uppgett att så endast sker om någon nyckelperson, t.ex. en försvarare i ett komplicerat mål, endast kan närvara under helgen. I övriga fall tas som regel beslut i häktningsfrågan på handlingarna för den tid som behövs till dess att ny muntlig förhandling kan hållas efter helgen.

Utgångspunkten i uppdraget har varit att förslag på åtgärder måste rymmas inom gällande lagstiftning. En annan utgångspunkt, som inte särskilt angetts i uppdraget men som ändå givetvis gäller är att förändringar måste kunna ske med bibehållen rättssäkerhet för den misstänkte. Vid kontakterna med tingsrätterna, övriga myndigheter samt Advokatsamfundet har några förslag framförts för att minska behovet av att hålla jourhäktningsförhandlingar. I det följande redovisas och diskuteras dessa närmare.

En möjlighet är att i de fall en häktningsframställning görs inför eller under helgdagar, skjuta fram prövningen av frågan till följande vardag under förutsättning att den absoluta tidsgränsen om fyra dygn efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes hålls. Som angetts ovan under avsnitt 2.1 har syftet med införandet av begreppet utan dröjsmål i 24 kap. 13 § rättegångsbalken varit dels möjlighet till en skyndsam domstolsprövning med ett bra beslutsunderlag, dels att man genom ett bättre utnyttjande av fyradygnsfristen i större utsträckning än idag ska kunna undvika häktningsförhandlingar på helger. Regeringens förhoppning var att de föreslagna reglerna skulle ge ett mycket betydande utrymme för att reducera antalet häktningsförhandlingar på helger. I motiven anges vidare att en öppen reglering skulle ge bättre möjligheter att beakta fler särskilt angivna faktorer när tidpunkten för förhandlingen bestäms.

Som en första faktor där domstolen kan avvakta med förhandling till följande vardag anger regeringen möjligheten för den misstänkte att företrädas av den advokat han eller hon önskar. Advokatsamfundet har också i detta ärende betonat vikten av den misstänktes möjlighet att fritt få välja försvarare. Ytterligare ett ur rättssäkerhetssynvinkel acceptabelt skäl att avvakta med förhandling är att en fullgod tolk vid behov kan anlitas till förhandlingen. När det gäller svårigheter att genomföra längre transporter av den misstänkte har inte regeringen närmare utvecklat vilka situationer som avses. Om den misstänkte sitter frihetsberövad på en ort belägen långt från beredskapsdomstolen och det därför kan antas att transporten skulle innebära olägenheter för den misstänkte kan detta medföra att tingsrätten väljer att hålla förhandlingen först nästkommande vardag, om det då är möjligt att hålla häktningsförhandling vid domstolen på den ort där den misstänkte befinner sig. Exempelvis kan nämnas att det kan

vara orimligt att den misstänkte ska transporteras under ett flertal timmar för att kunna inställas vid beredskapsdomstolen när förhandling någon dag senare kan ske med avsevärt kortare transportsträcka. Denna situation kan främst uppkomma i beredskapsområden i norra Sverige.

Av uppgifter från flera av domstolarna framgår att man anser att det finns utrymme att skjuta på förhandlingar till påföljande vardag när ovan nämnda faktorer föreligger. Även Domstolsverket finner att ett framflyttande i dessa fall är väl i linje med lagtexten och inte kan anses strida mot Europakonventionen. I de fall sådan faktor saknas bör emellertid utrymmet för att skjuta på en förhandling föranledd av en framställning som inkommer t.ex. på fredagen eller lördagen till följande måndag vara mycket mer begränsat. Viktigt att betona är också att det är den enskilde domaren som i varje enskilt fall har att, inom ramen för gällande lagstiftning, bedöma när en häktningförhandling bör hållas.

I sammanhanget finns det anledning att kort beröra förslaget att som huvudregel endast ha häktningförhandlingar på lördagar alternativt söndagar och låta bemanningen i beredskapsdomstolen under den andra dagen utgöras av endast en protokollförare. Det är i sig tveksamt om detta är förenligt med att ett framskjutande av förhandling endast kan göras om någon särskild omständighet föreligger, se ovan. Domstolsverket konstaterar vidare att det finns ytterligare aspekter som måste beaktas. Framför allt måste beredskapsdomstolen vara bemannad på så vis att det finns möjlighet att förordna offentliga försvarare och särskilda företrädare för barn, ta emot häktningsframställningar, i viss utsträckning kunna fatta beslut om hemliga tvångsmedel etc. Sådana beslut kan inte fattas av annan än domare. Det finns även skäl att framhålla att det i storstadsregionerna råder ett ökat tryck på antalet förhandlingar under beredskapstid och att det ger andra förutsättningar när det gäller behovet att bemanna beredskapsdomstolen. Antalet mål och målen karaktär innebär att det finns ett stort behov av att kunna hålla jourhäktningförhandlingar i dessa regioner.

Åtgärder som flera domstolar förordat är ökad framförhållning och planering som kan leda till att fler förhandlingar kan hållas på fredagarna eller även i annat fall dag före beredskapsdag. Vissa domstolar arbetar också redan efter en modell med planering för att om möjligt kunna hålla häktningförhandling redan under fredagen. Att beakta i detta sammanhang är vikten av att utredningen hinner färdigställas och att den misstänkte får möjlighet till en offentlig försvarare som får rimlig tid att förbereda sig inför en förhandling. Samråd kring eventuellt kommande förhandlingar skulle kunna ske redan under torsdag eftermiddag eller i vart fall tidigt fredag förmiddag. Ett sådant samråd skulle i ett första läge omfatta åklagare och domstol men så snart det är möjligt bör även en advokat kontaktas. Det kan finnas svårigheter att få kontakt med advokat som kan ställa upp en fredag eftermiddag men även i detta fall ökar möjligheterna med god framförhållning. Med sådan framförhållning förbättras även den misstänktes möjlighet att fritt välja försvarare. Eventuellt skulle fasta tider för avstämning kunna användas exempelvis under torsdagseftermiddagen. För att förenkla och snabba upp kommunikationen vid samråd bör övervägas vilka olika kommunikationssätt som står till buds. I flera fall kan användning av e-post underlätta vid planering.

I det fall kommunikationen mellan åklagare, domstol och advokat kan föranleda att fler förhandlingar kan hållas under fredagen i stället för att prövning ska ske under jourhäktning är det viktigt att också tänka på hur den misstänkte ska transporteras till förhandlingen. För att undvika att transportsvårigheter utesluter möjligheten att hålla förhandling dagen före veckoslut eller helgdag är det att föredra om förhandlingen kan hållas på polishuset. Givetvis måste även i dessa sammanhang beaktas de avstånd som kan finnas mellan vissa domstolar och arrest eller häkten. Om den misstänkte kan vara placerad inom rimligt avstånd från domstolen och även Åklagarmyndigheten ökar förutsättningarna för att undvika jourhäktningar genom att hålla förhandling på fredagarna.

Från Åklagarmyndigheten har det framförts önskemål om att möjligheten att komma i kontakt med beredskapsdomaren eller annan personal vid beredskapsdomstolen ska förbättras. Bland annat förordas att samtliga beredskapsdomstolar ska vara bemannade under ett tvåtimmarspass både under förmiddag och under eftermiddag de dagar då beredskap råder. Domstolsverket anser att det finns anledning att tro att även en sådan ökad tillgänglighet kan bidra till en förbättrad samverkan och planering mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten och att denna åtgärd kan bidra till att andelen jourhäkningsförhandlingar minskar. Också i detta sammanhang bör användningen av e-post framhållas som ett sätt att i flera fall förenkla kommunikationen och öka tillgängligheten.

Slutligen har flera domstolar, Åklagarmyndigheten och även Kriminalvården framhållit möjligheten att hålla förhandling med den misstänkte närvarande genom videokonferens. En sådan användning skulle kunna medföra minskade kostnader för inblandade aktörer. En utökad användning av videokonferens skulle också kunna öka möjligheterna att hålla fler förhandlingar på fredagar eller annan dag före helgdag i stället för att häkningsframställningar i aktuella fall ska prövas av beredskapsdomstol. Regeringen har, som nämnts i avsnitt 2.4, i motiven till bestämmelsen om närvaro genom ljud- och bildupptagning i rättegångsbalken angett att det finns goda skäl för att låta en anhållen delta i en häkningsförhandling genom videokonferens. När det gäller det fall att en part motsatt sig att delta genom videokonferens har regeringen som exempel på när domstolen mot partens vilja kan besluta om sådan närvaro nämnt om häkningsförhandling. Av detta kan anses följa att det får anses olämpligt att mot en misstänkts vilja hålla häkningsförhandling med denne närvarande genom videokonferens. Däremot torde inte någon egentligt hinder föreligga mot att, i de fall den misstänkte godtar det, hålla även den första häkningsförhandlingen genom videokonferens.

Juridiska avdelningen

Eva Fernqvist, eva.fernqvist@dom.se, 036-15 55 68, 031-701
14 83
Lotten Karlén, lotten.karlen@dom.se, 036-15 55 37, 031-701
14 87

A. Kartläggning av befintliga handläggningsrutiner

Syftet med frågorna under detta avsnitt är att kartlägga de befintliga handläggningsrutinerna vid tingsrätterna kring häktningsframställningar som kommer in vid en sådan tidpunkt att häktningsförhandling kan bli aktuellt under helgdag, s.k. jourhäktning.

1. I vilken omfattning har tingsrätten häktningsberedskap?
2. Hur ser den närmare beredskapsindelningen ut inom det beredskapsområde som tingsrätten tillhör?
3. Hur ser den närmare beredskapsindelningen ut inom den egna tingsrätten?
4. Det förhållandet att det finns en beredskapsdomstol tillgänglig utesluter inte att en annan domstol hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helg. Förekommer det inom det beredskapsområde som ni tillhör att en annan domstol än den utsedda beredskapsdomstolen hanterar häktningsfrågor m.m. under veckoslut eller helg? Om så är fallet, i vilka situationer inträffar detta?
5. I vilken omfattning och på vilket sätt (telefon, telefax etc.) är den tjänstgörande domaren tillgänglig under häktningsberedskapen?
6. Förekommer det underhandskontakter mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten för att exempelvis informera om att en häktningsframställning kan komma att ges in vid en sådan tidpunkt att förhandling kan bli aktuell under veckoslut eller helg?
7. Vilka rutiner gäller för kontakterna mellan tingsrätten och Åklagarmyndigheten i samband med att tingsrätten har häktningsberedskap?
8. På vilket sätt tas häktningsframställningar emot i de fall det kan bli aktuellt med häktningsförhandling under veckoslut eller helg?

9. Vilka rutiner gäller för kontakterna mellan tingsrätten och företrädare för advokat kåren i samband med att tingsrätten har häkttningsberedskap?
10. Vilka rutiner gäller för tingsrättens kontakter med polismyndigheten/Kriminalvården i samband med att tingsrätten har häkttningsberedskap?
11. Förekommer det att tingsrätten har en protokollförare som ingår i häkttningsberedskapen? Om så är fallet, hur ser de närmare rutinerna kring protokollförarens beredskap ut (t.ex. finns det alltid med en protokollförare, vilken personalkategori anlitas som protokollförare, på vilket sätt finns protokollföraren tillgänglig under beredskapen)?
12. I vilka lokaler hålls häkttningsförhandlingar som inträffar under veckoslut eller helg (tingsrättens lokaler, häktet etc.)?
13. Förutom tjänstgörande domare, ev. protokollförare samt företrädare för Åklagarmyndigheten, polismyndigheten och Kriminalvården, vilka övriga personella resurser används i samband med jourhäktning (t.ex. vaktmästare eller kanslipersonal)?

B. Åtgärder som kan minska behovet av s.k. jourhäktning

Syftet med detta avsnitt är att identifiera åtgärder som – inom det befintliga regelverket – skulle kunna leda till ett minskat behov av att hålla häkttningsförhandling under veckoslut eller helg.

14. Vilka åtgärder skulle kunna minska tingsrättens behov av jourhäktning? Notera att en förutsättning för eventuella förslag till åtgärder är att de rymms inom det befintliga regelverket.

Tack för Er medverkan!

DOMSTOLSVERKET

SVERIGES DOMSTOLAR